

Starea Națiunii

Construirea unui instrument inovator pentru
fundamentarea politicilor publice (SIPOCA 11)

RAPORT DE ANALIZĂ NR. 10

Barometru - Dezvoltare

Cuprins

1. Rezumat executiv	4
2. Introducere	6
3. Structura eșantionului Barometrului Stării Națiunii	7
4. Metodologie	7
5. Opinii despre dezvoltarea economică curentă	8
6. Reprezentări despre gestionarea dezvoltării	13
7. Opinii despre politici și programe punctuale	18
7.1 Reprezentări despre fondurile europene	18
7.2 Datoria publică	19
7.3 Opinii despre mediul rural	21
7.4 Trecerea la moneda EURO	22
8. Privind dinspre prezent spre viitor	23
9. Capital social: încrederea în oameni	24
10. Concluzii	25
11. Referințe	26

Raport executiv

Nemulțumirea definește reprezentările populației despre dezvoltarea economică. Doar unul din cinci respondenți la chestionarul Barometrul Starea Națiunii din septembrie 2017 se declară satisfăcuți de dezvoltarea economică a țării. Două treimi nu găsesc că România ar fi mai dezvoltată în prezent în comparație cu 2007. Cvasimajoritatea (95%) nu consideră că România ar fi mai dezvoltată sau la fel de dezvoltată ca alte țări central și est-europene.

Astfel de opinii variază puțin de la o categorie socială la alta. Mulțumirea cu starea țării este ușor mai ridicată în rândul celor ce au mai multă încredere în instituții, în cazul celor ce cred că direcția în care merge țara este una bună și în cazul celor care sunt mai satisfăcuți cu viața lor, precum și printre cei mai avuți. Studiile superioare și cele medii fac populația să fie mai critică cu privire la situația economică curentă.

Critica politicilor de dezvoltare este una accentuată. Trei sferturi dintre respondenți consideră că guvernul utilizează prost sau foarte prost banii publici destinați dezvoltării. Doar unul din zece găsește elemente pozitive în gestionarea dezvoltării de către guvern. Atitudinea generală față de direcția în care merge țara, încrederea în instituții și evaluarea stării personale sunt asociate pozitiv cu reprezentările despre modul în care guvernul gestionează dezvoltarea.

La polul opus, al factorilor ce cresc atitudinea critică, se regăsesc cunoașterea dată de educație, de contactul direct cu alte culturi (prin membrii gospodăriei aflați în străinătate) și de localizarea în orașe mari. Este interesant de observat și faptul că informarea de la TV crește aprecierea modului în care guvernul cheltuie banii destinați dezvoltării.

Domeniile punctuale ale politicilor despre care au fost întrebați respondenții se dovedesc a fi în buna măsură necunoscute acestora. O treime nu pot răspunde la cel puțin una din cele trei întrebări privind utilizarea fondurilor europene. Aproximativ 40% nu formulează opinii clare despre datoria publică, iar comparația cu alte țări pe această temă reliefează absența ei de pe agenda publică: jumătate dintre cei chestionați nu exprimă o opinie.

Pentru cei ce exprimă opinii, evaluarea acestor politici este mai degrabă negativă, iar comparația cu alte țări este defavorabilă României.

Același lucru se petrece cu evaluarea posibilității de a trece la moneda Euro. Patru din cinci respondenți România nepregătită pentru un altfel de pas.

Sunt puțini cei ce s-ar îndrepta către mediul rural, pentru a locui, lucra sau deschide afaceri acolo.

Reprezentările privind prioritățile de dezvoltare propun o paletă variată de domenii, cu o preferință pentru domeniul social, urmată de sectoarele productive.

BAROMETRU DE OPINIE ÎN DOMENIUL DEZVOLTARE

Complementar opiniilor despre dezvoltare economică și gestiunea acesteia, Barometrul Stării Națiunii a testat și nivelul capitalului social, exprimat prin încredere în oameni. Rezultatele confirmă nivelul redus observat în România: mai puțin de unul din zece respondenți are încredere în oameni.

2. Introducere

De cel puțin câteva secole, omenirea are în centrul atenției sale conceptul de dezvoltare, definită vag ca element ce orientează modul de structurare a societății și ținta finală a acesteia. În mod tradițional, dezvoltarea a presupus exclusiv creștere economică și progres tehnologic (Pieterse, 2010; Voicu, 2001). Adam Smith și John Locke, spre exemplu, defineau dezvoltarea în termeni strict legați de modul de organizare a activității economice. Saint Simon și Auguste Comte aveau să adauge nevoia de a menține ordinea, ca precondiție a dezvoltării. Spre finalul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, Durkheim și Spengler discutau explicit despre modul de guvernare al societății și despre diviziunea muncii ca element central în asigurarea creșterii. Friederich List și Karl Marx introduceau nevoia de a dirija dezvoltarea, privind statul ca principal element.

Secolul al XX-lea avea să aducă însă o rafinare a conceptului. Dezvoltarea este privită ca modernizare economică (Rostow, 1960), dar și cu determinări culturale (Parsons, 1964; Weber, 1922). După creșterea postbelică, conceptul de modernizare culturală (Inkeles, 1969) se impune în științele sociale, adăugând la modul de abordare al dezvoltării o nuanță legată de normele sociale celei strict determinate de nevoia de creștere economică. Bunăstarea și progresul tehnologic permit deja a se discuta despre dezvoltare socială, aducând în atenție și redistribuirea (Midgley, 1996), sustenabilitatea dezvoltării (Hopwood, 2005), participarea populației (Grove & Pugh, 2015), calitatea vieții (Midgley, 1996; Pietersen, 2010). Teoriile de spre dezvoltare încetează a se mai ocupa exclusiv de organizarea activității economice și stabilitatea structurii sociale, privind și la elemente precum capitalul uman (Becker, 1994) sau capitalul social (Coleman, 1990; Putnam et al, 1994).

Discutăm astfel despre dezvoltare socială ca despre un proces complex, în care creșterea economică joacă doar rolul de a asigura nevoile de bază, dar importante sunt cele superioare, incluzând autoexprimarea și dreptul de a fi ca individ, unic, nu neapărat identic cu ceilalți.

Practica rapoartelor sociale, deja existentă în anii 1970, reflectă această schimbare de paradigmă. Rapoartele sociale exprimă în general puncte de vedere legate de starea națiunii. În mod obișnuit, ele se concentrau pe fapte simple, obiective, ușor numărabile (a se vedea spre exemplu UNDP, 1990). Astăzi însă, elementele legate de modul în care indivizii privesc lumea și pe ei însăși sunt cele care vin în prim plan din ce în ce mai des în textele propuse în astfel de rapoarte (a se vedea spre exemplu Helliwell et al, 2017).

Aceasta este și opțiunea acestui raport. Discutăm despre opinii ale românilor despre dezvoltare. În centrul atenției avem procesele de natură economică, conform opțiunilor Barometrului Stării Națiunii. Discutăm însă și despre elemente legate de guvernare, precum și despre capital social (exprimat ca încredere în oameni). Raportul de față generează astfel o imagine asupra unora dintre factorii ce ghidează dezvoltarea contemporană a României.

3. Structura eșantionului Barometrului Stării Națiunii

Universul cercetării

Populația adultă neinstituționalizată a României

Volumul eșantionului

1107 persoane

Perioada de culegere a datelor

1-29 septembrie 2017

Tipul eșantionului

Eșantion stratificat bistadial cu selecție probabilistă a gospodăriilor (aleatoriu simplu) și a persoanelor (metoda “cea mai tânără persoană din gospodărie”).

Reprezentativitate

Eșantionul este reprezentativ pentru populația adultă neinstituționalizată a României

Metoda culegerii datelor

Interviuri telefonice (CATI, 1007)

Marja de eroare

Eroarea maximă de eșantionare, la un nivel de încredere de 95%, este de $\pm 3,3\%$

Ponderarea datelor

Ponderare proporțională iterativă (Raking / Rim) pentru corectarea probabilităților inegale de selecție și pentru ajustarea ratelor neuniforme de non-răspuns. Criterii de ponderare: sex, vîrstă, educație, etnie, ocupație, regiune și mărimea localității.

Suma procentelor

Suma procentelor poate diferi uneori cu ± 1 punct procentual față de 100% datorită rotunjirii fără virgulă a valorilor. În cazul întrebărilor cu răspuns multiplu, suma răspunsurilor poate fi semnificativ mai mare de 100% datorită caracterului cumulativ al prezentării datelor.

4. Metodologie

Raportul de față explorează datele în principal la nivel descriptiv. Pentru fiecare temă însă, analize multivariate sunt realizate, cu scopul de a indica cine sunt respondenții care au probabilități mai mari de a exprima o anumită opinie și care sunt factorii ce sunt asociați cu opinia respectivă. Textul prezintă principalele rezultate, detaliile tehnice fiind schițate sumar în note de subsol.

5. Opinii despre dezvoltarea economică curentă

Pentru început, atenția se poate îndrepta către reprezentările despre dezvoltarea economică. Așa cum afirmam, dezvoltarea economică servește drept bază a dezvoltării. Să nu uităm însă că scopul principal al dezvoltării îl constituie calitatea vieții așa cum este aceasta definită de către indivizi (Pieterse, 2010: 93), iar dezvoltarea economică în sine nu conduce în mod necesar la creșteri ale calității vieții, în timp ce viceversa este validă: o calitate ridicată a vieții ar putea determina creștere economică (Pieterse: 140-141).

Barometrul Starea Națiunii din septembrie 2017 a inclus o baterie de itemi, referitori în mod explicit la România, ce înregistrează satisfacția respondenților cu dezvoltarea economică în sine, cu poziționarea în raport cu UE, cu alte țări din Europa de Est și cu starea țării în 2007. Explorând aceste întrebări, Figura 1 prezintă sintetic opiniile respondenților despre starea economiei, privită deopotrivă în termeni absoluți, relativi la situația trecută, și prin comparație cu alte grupuri de țări. Indiferent cum este privită, opinia dominantă este mai degrabă negativă. România nu este reprezentată drept o țară dezvoltată economic (doar 19% sunt mulțumiți de dezvoltarea curentă), este considerată departe de UE sau țările din Estul Europei, și doar o treime dintre respondenți identifică o creștere sau măcar o stagnare pentru perioada ultimilor 10 ani.

Tabelul 1 detaliază aceste rezultate, prezentând conexiunea cu diferite caracteristici de status ale respondenților. Ne interesează diferențele între categorii de respondenți. Se observă că, în general, diferențele dintre grupurile de pe liniile tabelului sunt similare de la o coloană la alta: cu alte cuvinte, există profile similare ale celor care spun că sunt „mulțumiți cu dezvoltarea economică”, ale celor care cred că „România este mai dezvoltată sau la fel ca UE”, ale celor care consideră că „România mai dezvoltată sau la fel ca CEE” și ale celor ce au declarat că „România este mai dezvoltată sau la fel ca în 2007”.

Sunt însă mici specificități care merită notate. Se constată că variația în ce privește comparația cu UE practic nu există: toți cred că România este mai puțin dezvoltată. Cei care tind să nu răspundă la alte întrebări, precum și cei care cred că țara merge într-o direcție mai bună și cei care sunt mai mulțumiți cu propria situație tind a spune ceva mai frecvent decât ceilalți că România se apropie de nivelul țărilor din Est. Comparația cu nivelul din 2007 este (ușor) pozitivă doar în cazul celor ce cred că direcția în care se îndreaptă țara este una bună. În fine, prima coloană a tabelului arată că mulțumirea cu dezvoltarea economică este redusă pentru aproape toate categoriile analizate. Fac excepție cei care sunt foarte mulțumiți cu felul în care trăiesc și cei care cred că țara merge într-o direcție bună. Pentru aceste două categorii, ponderea opiniilor negative despre dezvoltarea economică a țării este practic egală cu ponderea opiniilor pozitive.

BAROMETRU DE OPINIE ÎN DOMENIUL DEZVOLTARE

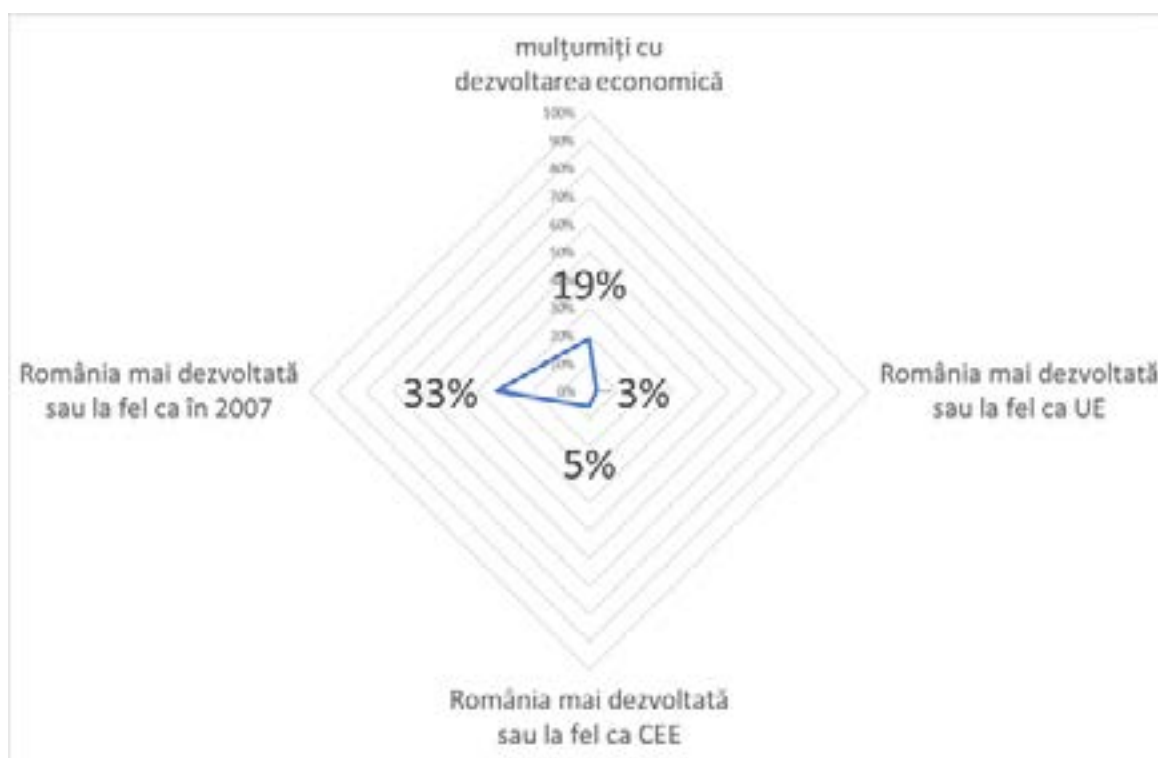

Figura 1. Diamantul opiniilor despre dezvoltarea economică curentă

Figura reprezintă grafic răspunsurile la întrebările:

- QU5. Cat de mulțumit sunteți de gradul de dezvoltare economică a României?
- QU6. Cum considerați că este gradul de dezvoltare economică a României în comparație cu țările Uniunii Europene?
- QU7. Cum considerați că este gradul de dezvoltare economică a României în comparație cu țările din Europa Centrală și de Est, cum ar fi Polonia, Ungaria, Cehia?
- QU8. Cum considerați că este gradul de dezvoltare economică a României în comparație cu anul 2007, momentul aderării României la Uniunea Europeană?

Cifrele din grafic reprezintă ponderea celor „foarte mulțumiți” și „mulțumiți”, respectiv a celor ce au răspuns „mult mai ridicat” și „mai ridicat”.

BAROMETRU DE OPINIE ÎN DOMENIUL DEZVOLTARE

		mulțumiri cu dezvoltarea economică	România mai dezvoltată sau la fel ca UE	România mai dezvoltată sau la fel ca CEE	România mai dezvoltată sau la fel ca în 2007
In general, considerați că România în momentul de față se îndreaptă într-o direcție bună sau într-o direcție greșită?	Intr-o direcție bună	47%	7%	10%	55%
	Intr-o direcție greșită	9%	1%	4%	26%
	(Nu citi!) Nu știu	25%	2%	8%	38%
	Total	19%	3%	5%	33%
Tip localitate	București	17%	6%	6%	42%
	Urban f. mare	17%	3%	7%	38%
	Urban mare	15%	3%	6%	32%
	Urban mediu	19%	4%	6%	35%
	Urban mic & f. mic	15%	0%	2%	28%
	Urban Cvasi-comune	18%	4%	6%	31%
	Rural mare	15%	4%	6%	34%
	Rural mediu	24%	0%	2%	30%
	Rural mic	26%	2%	8%	32%
	Total	19%	3%	5%	33%
Cât de mulțumit/sintei în general de felul în care trăiți?	Foarte nemulțumit	7%	4%	7%	25%
	Destul de nemulțumit	9%	1%	3%	23%
	Destul de mulțumit	32%	4%	7%	45%
	Foarte mulțumit	52%	12%	9%	56%
	(Nu citi!) Nu știu	11%	8%	20%	45%
	Total	19%	3%	5%	33%
Educație	Studii primare	26%	4%	7%	28%
	Studii medii	17%	2%	6%	32%
	Studii superioare	22%	5%	4%	45%
	Total	19%	3%	5%	33%
SEX	Barbat	19%	3%	6%	36%
	Femeie	19%	2%	5%	31%
	Total	19%	3%	5%	33%
Este vreă persoană din gospodăria dvs. care în momentul de față să fie plecată în străinătate, pentru o perioadă mai lungă de timp (minim 3 luni de zile), în afara de călătorii de turism, pelerinaj sau îngrijirea sănătății?	NU	19%	3%	5%	33%
	DA	19%	4%	9%	38%
	(Nu citi!) NS / NR	34%	6%	17%	32%
	Total	19%	3%	5%	33%

Tabelul 1. Opinia despre dezvoltare economică pentru categorii de respondenți

„(Nu citi!)” constituie o indicație că la întrebarea în cauză, varianta corespunzătoare de răspuns a fost notată doar dacă respondentul a menționat-o spontan.

Cei patru itemi de opinie despre dezvoltarea curentă sunt în fapt măsuri ale unor fațete ale aceluiași fenomen. Este de așteptat ca ei să reflecte în fapt o orientare spre a evalua în termeni pozitivi sau negativi dezvoltarea economică curentă, având mici variații în funcție de specificul fiecărui item în parte. Acesta este un caz tipic de a măsura astfel de orientare, numită orientare latentă, printr-un pachet de itemi¹. Cu alte cuvinte, putem calcula un indicator unic, adică un factor de raportare la dezvoltarea economică curentă, care să fie destul de puternic corelat cu modul de a răspunde la itemii din **Figura 1**. Este tocmai ce am făcut, iar apoi am căutat să explicăm diferențele de la un individ la altul prin caracteristicile personale ale celor ce am răspuns.

BAROMETRU DE OPINIE ÎN DOMENIUL DEZVOLTARE

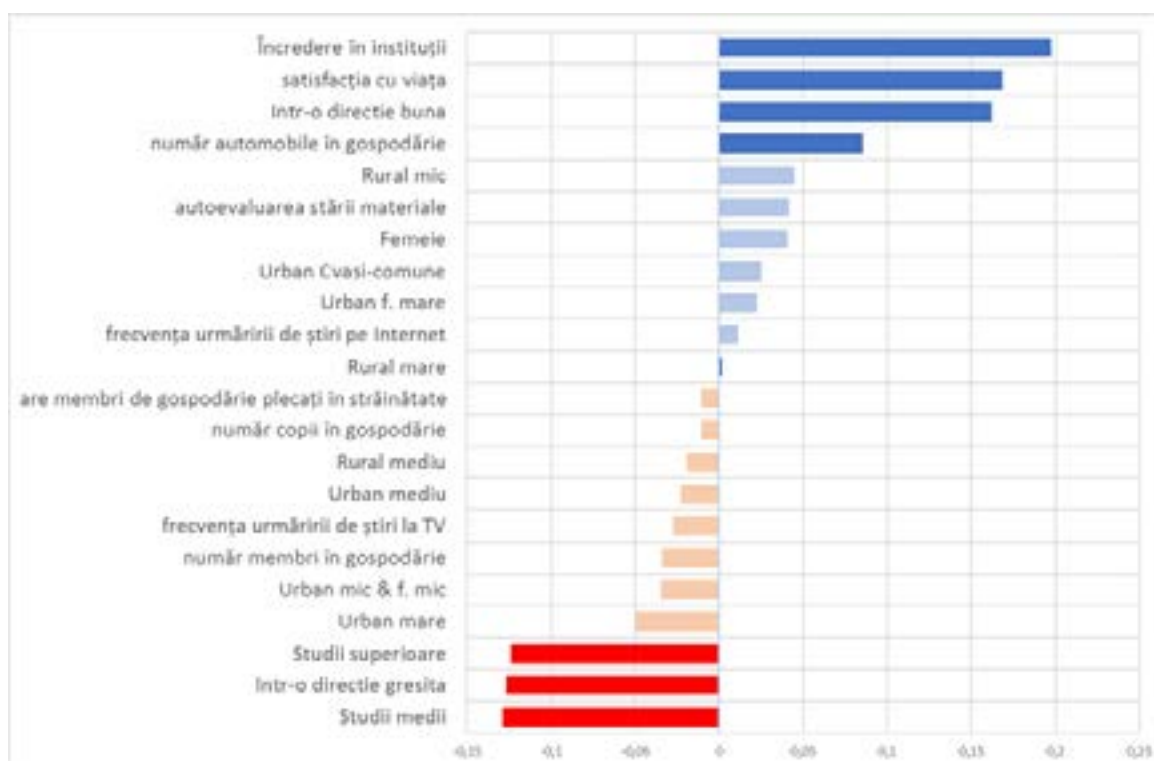

Figura 2. Ce determină respondenții să fie mai optimiști cu privire la dezvoltarea economică curentă

Cifrele reprezentate în figură sunt coeficienți standardizați de regresie (beta). Cu cât beta este mai mare în valoare absolută, cu atât legătura dintre variabila respectivă și modul de evaluare a dezvoltării economice este mai puternică. Barele colorate intens reflectă relații semnificative. Restul nu diferă de zero. Nivelele de referință sunt: București, bărbat, studii primare, nu are membri de gospodărie plecați din țară, nu știe în ce direcție se îndreaptă țara.

Figura 2 ilustrează asocierile dintre diferite caracteristici personale și orientarea spre a defini pozitiv dezvoltarea economică a României. Fiecare asociere este calculată în așa fel încât să fie eliminată influența altor caracteristici. Spre exemplu, asocierea dintre educație și reprezentarea despre dezvoltarea economică a României este evaluată în așa fel încât să fie eliminată medierea eventuală dată de sex, de vârstă, de localizarea în urban sau rural etc². Cu alte cuvinte, putem spune care este legătura dintre reprezentarea despre dezvoltare economică și educație, dacă toți oamenii ar fi fost la fel, exceptând educația.

¹ Analiza factorială indică faptul că o astfel de supoziție poate fi susținută empiric. Scree plot indică prezența unei singure dimensiuni (metoda de estimare: Maximum Likelihood). Factorul extras explică 33% din variația totală observată, KMO=0,671, iar toate comunalitățile sunt mai mari de 0,100.

BAROMETRU DE OPINIE ÎN DOMENIUL DEZVOLTARE

Rezultatele indică patru factori importanți care se asociază cu orientarea spre a defini pozitiv dezvoltarea economică a României:

- **Încrederea în instituții³.** Cei ce au încredere în sistemul instituțional sunt și cei care cred că România este mai bine dezvoltată. Se confirmă astfel cunoașterea generată de literatura despre încrederea în instituții (Tufiş, 2011; Voicu & Tufiş, 2017), precum și supozițiile din literatura despre dezvoltare socială (Voicu, 2001). Dezvoltarea economică poate fi văzută ca parte a dezvoltării sociale, una fără de alta neputând exista.

- **Starea personală.** Evaluarea stării personale (satisfacția cu viața) și indicatorul de bunăstare materială (număr de automobile în gospodărie) sunt ambii pozitiv asociați cu reprezentarea despre dezvoltare. Acest lucru este conform așteptărilor de la nivel teoretic: este firesc ca cei mai mulțumiți de situația proprie și cei mai avuți să considere că dezvoltarea țării este mai ridicată. Consistența reprezentărilor indivizilor constituie cauza relației menționate: oamenii tind să aibă opinii similare despre obiecte care sunt în aceeași sferă de interes. Acest lucru face ca situația personală să constituie un element ce se asociază pozitiv cu evaluarea situației țării. De remarcat și faptul că definirea subiectivă a situației personale (satisfacția cu viața) este mai puternic legată de reprezentarea despre dezvoltarea economică a țării decât indicatorul „obiectiv” al prezenței automobilelor.

- **Educația.** Atitudinea critică, de nemulțumire este prezentă mai ales în rândul celor mai bine educați. Ea derivă în mod natural din capacitatea critică mai pronunțată a acestora, în bună măsură bazată pe cunoașterea unor modele mai variate de dezvoltare. De remarcat faptul că nu sunt diferențe între cei cu studii medii și cei cu studii superioare, ceea ce dovedește încă o dată dominanța opiniei negative despre dezvoltarea țării.

- **Evaluarea generală a stării țării.** Cei care cred că direcția în care merge România este bună sunt în mai mare măsură tentați să evalueze pozitiv dezvoltarea economică a țării. Din nou, este o simplă asociere, aproape mecanică, dată de consistența oamenilor: evaluările pozitive sunt de regulă legate una de cealaltă și reflectă o tendință de a te raporta pozitiv la modul în care merg lucrurile la nivel societal.

² Analiza a fost realizată folosind un model de regresie multiplă, cu predictorii din Figura 2, și estimarea robustă a erorilor standard, inclusiv prin a ține cont de gruparea cazurilor în județe.

³ Încrederea în instituții este calculată ca scor factorial pe baza încrederii în Poliție, Jandarmerie, UE și Statul Român. Alegerea celor 4 instituții nu este întâmplătoare. Ele sunt mai puțin afectate de variațiile sezoniere sau de natură electorală. De asemenea acoperă satisfăcător domeniul public și caracterul global al modului contemporan de organizare a societăților. Prin urmare, factorul comun extras (prin metoda Maximum Likelihood) este mai degrabă unul ce măsoară orientarea naturală a respondenților spre a avea încredere în instituții. Factorul explică 30% din variația observată; KMO=0,690; inspectarea scree plot identifică în mod clar un singur factor; toate comunitățile sunt mai mari de 0,2.

6. Reprezentări despre gestionarea dezvoltării

Dincolo de starea de fapt a dezvoltării economice, guvernarea acesteia devine o variabilă cheie. Figura 3 explorează reprezentările despre modul în care este gestionată dezvoltarea economică. Respondenții sunt extrem de critici la adresa ansamblului politicilor curente. Ceva mai mult de trei sferturi spun că banii publici sunt cheltuiți prost sau foarte prost și doar unul din 10 spune că ar fi cheltuiți bine sau foarte bine.

Ca și în cazul reprezentărilor de dezvoltare economică, mesajul transmis este unul clar: la nivel public există o nemulțumire accentuată față de starea de fapt a României, o lipsă de încredere în dezvoltarea sa curentă. Consecința este prezența unui risc destul de accentuat de a nu avea încredere și de a nu respecta reglementările unui stat a cărui imagine de ansamblu este puternic negativă. Recitind cifrele, se observă că în jurul a 8 din 10 (79%) respondenți au o imagine negativă despre gestionarea dezvoltării, iar 1 din 10 nu este decis dacă aceasta este bună sau rea.

Al doilea mesaj important este cel legat de numărul destul de ridicat al nehotărâților. Acesta este surprinzător mai ales în contextul mai-sus-amintitei prezențe a unei majorități puternice a celor ce au opinii negative. Gestionarea deficitară a resurselor pentru dezvoltare nu este un subiect de dezbatere, ci o majoritate mare se pronunță clar în a defini cu termenii „foarte prost” sau „destul de prost” performanța guvernării în această privință. Cu o astfel de majoritate, de regulă numărul celor fără o opinie este mic. În cazul de față însă, numărul celor fără o opinie este de 11%, ceea ce reprezintă destul de mult.

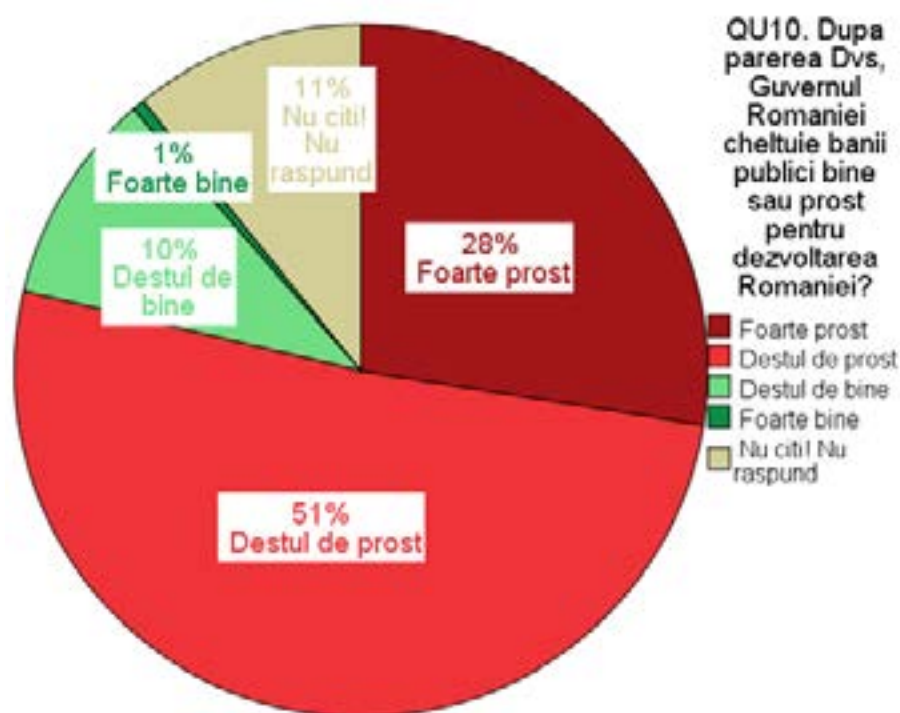

Figura 3. Reprezentări despre gestiunea dezvoltării

BAROMETRU DE OPINIE ÎN DOMENIUL DEZVOLTARE

„(Nu citi!)” constituie o indicație că la întrebarea în cauză, varianta corespunzătoare de răspuns a fost notată doar dacă respondentul a menționat-o spontan.

O întrebare vine imediat în minte. Ea este legată de profilul celor lipsiți de opinie. Tabelul 2 îl prezintă sumar pentru câteva categorii, incluzând tipul de localitate, opinia despre direcția în care se îndreaptă țara, satisfacția cu viața personală, educația, sexul, expunerea directă la migrație internațională mediată. Procedând ca în capitolul precedent, se poate observa care sunt factorii legați în mod nemijlocit de absența opiniei⁴.

Rezultatele indică fapte simple:

- Cei care au opinii despre direcția în care se îndreaptă țara, au opinii și despre modul de cheltuire a banilor destinați dezvoltării;
- Cei din orașele mari tind să aibă în mai mare măsură opinii despre subiectele chestionate (dar nu și cei din orașele foarte mari);
- Cei mai satisfăcuți cu viața au o probabilitate mai ridicată de a exprima opinii.

⁴Pentru aceasta a fost rulat un model de regresie logistică, cu estimare robustă a erorilor standard, varianța fiind tratată drept cluster în funcție de județul de reședință. Predictorii sunt cei din Figura 2. Asocierile discutate în paragraful de mai sus sunt cele semnificative la $p < 0,05$.

BAROMETRU DE OPINIE ÎN DOMENIUL DEZVOLTARE

		Prezența unei opinii			Media notelor acordate Guvernului de către cei ce au opinii (1=minim, 4=maxim)
		Nu au o opinie	Au o opinie	Total	
În general, considerați ca România în momentul de față se îndreaptă într-o direcție bună sau într-o direcție gresită?	Într-o direcție bună	86%	14%	100%	2,22
	Într-o direcție gresită	92%	8%	100%	1,69
	(Nu citi!) Nu știu	76%	24%	100%	1,89
	Total	89%	11%	100%	1,82
Tip localitate	București	88%	12%	100%	1,76
	Urban f. mare	85%	15%	100%	1,86
	Urban mare	93%	7%	100%	1,85
	Urban mediu	84%	16%	100%	1,82
	Urban mic & f. mic	90%	10%	100%	1,88
	Urban Cvasi- comune	92%	8%	100%	1,78
	Rural mare	89%	11%	100%	1,69
	Rural mediu	89%	11%	100%	1,82
	Rural mic	91%	9%	100%	1,91
	Total	89%	11%	100%	1,82
Cât de mulțumit simțiți în general de felul în care trăiți?	Foarte nemulțumit	92%	8%	100%	1,37
	Destul de nemulțumit	90%	10%	100%	1,78
	Destul de mulțumit	87%	13%	100%	1,97
	Foarte mulțumit	98%	2%	100%	1,87
	(Nu citi!) Nu știu	93%	7%	100%	1,81
	Total	89%	11%	100%	1,82
Educație	Studii primare	84%	16%	100%	1,84
	Studii medii	90%	10%	100%	1,83
	Studii superioare	91%	9%	100%	1,74
	Total	89%	11%	100%	1,82
SEX	Barbat	90%	10%	100%	1,76
	Femeie	88%	12%	100%	1,87
	Total	89%	11%	100%	1,82
Este vreă persoană din gospodăria dvs care în momentul de față să fie plecată în străinătate, pentru o perioadă mai lungă de timp (minim 3 luni de zile), în afara de calătorii de turism, pelerinaj sau îngrijirea sănătății?	NU	89%	11%	100%	1,82
	DA	91%	9%	100%	1,73
	(Nu citi!) NS / NR	89%	11%	100%	1,81
	Total	86%	14%	100%	2,22

Tabelul 2. Opinia despre modul în care guvernul cheltuie banii publici în raport cu dezvoltarea

„(Nu citi!)” constituie o indicație că la întrebarea în cauză varianta corespunzătoare de răspuns a fost notată doar dacă respondentul a menționat-o spontan.

BAROMETRU DE OPINIE ÎN DOMENIUL DEZVOLTARE

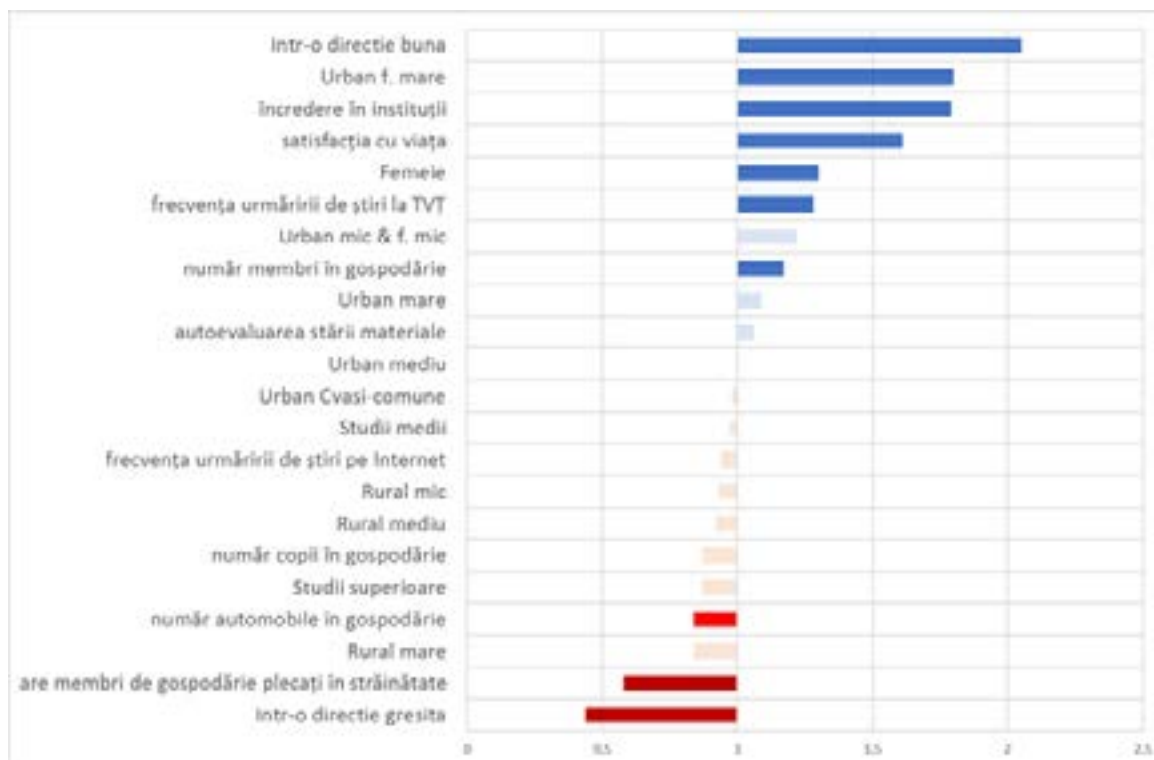

Figura 4. Cu ce se asociază opinia că guvernul cheltuie bine banii destinați dezvoltării

Cifrele reprezintă odds-ratios dintr-un model ordered logit, având ca dependentă variabila descrisă în Figura 3. Coeficienții marcați cu culori intense sunt semnificativi la $p < 0,05$ (barele albastre și grenă), respectiv la $0,10$ (barele roșii).

În al doilea rând, poate fi interesant de aflat care este profilul celui ce evaluează pozitiv modul în care guvernul gestionează dezvoltarea.

Figura 4 arată că opiniile pozitive despre modul în care guvernul cheltuie banii destinați dezvoltării sunt asociate cu:

- Opinia că direcția în care merge țara este bună
- Încredere ridicată în instituții
- Satisfacție crescută cu viața
- Consum de știri la TV
- A fi din orașe foarte mari
- A fi femeie
- A proveni dintr-o gospodărie cu mai mulți membri
- A proveni dintr-o gospodărie mai săracă (cu mai puține automobile)
- A nu avea membri de familie plecați în străinătate.

BAROMETRU DE OPINIE ÎN DOMENIUL DEZVOLTARE

Cu alte cuvinte avem patru tipuri de complexe de factori:

1. Cunoașterea. Educația și interacțiunea prin migrație cu alte modele de dezvoltare determină respondenții să fie critici față de modul în care este gestionată dezvoltarea. La fel se petrece cu cunoașterea derivată din interacțiunea cu un mod de viață mai complex, precum cel din orașele mari. Cunoașterea provenită de la televiziuni acționează în sens opus.

2. Situația personală. A fi mai satisfăcut cu viața crește încrederea în modul de gestionare al dezvoltării. Este obișnuitul efect documentat în literatură și prezent în orice societate (Tufiș, 2011) al evaluării performanței guvernării prin intermediul situației personale.

3. Vulnerabilitatea. Un număr mare de membri în familie, sărăcia relativă și chiar a fi femeie încă plasează indivizii într-o stare de relativă dependență, în care redistribuirea⁵ determină societatea să constituie o plasă de siguranță și o sursă de bunăstare importantă. Situația personală depinzând de redistribuire, este firesc ca redistribuitorul să fie creditat cu încredere în politicile sale.

4. Mixul încrederii societale implică opinii similare în ce privește instituțiile relevante. Oamenii tind să aibă poziționări asemănătoare pentru subiecte din sfere apropiate, incluzând încrederea instituțională, evaluarea unor politici specifice (precum gestiunea resurselor pentru dezvoltare) și evaluarea direcției în care merge țara. Și această relație poate fi regăsită practic oriunde în lume (Tufiș, 2011).

⁵ Realizată prin taxare și impozitare, urmată de furnizarea de prestații sociale, incluzând serviciile de educație și sănătate publică.

7. Opinii despre politici și programe punctuale

7.1 Reprezentări despre fondurile europene

Subiectul fondurilor europene, deși destul de mult vehiculat în media, rămâne unul mai puțin cunoscut opiniei publice. Un procent de 7% dintre respondenți nu pot spune dacă fondurile în cauză sunt utile sau nu, 11% nu au o opinie despre cum sunt utilizate, iar 28% nu au o imagine clară despre măsura în care România utilizează aceste fonduri mai bine sau mai rău decât țările din jur⁶.

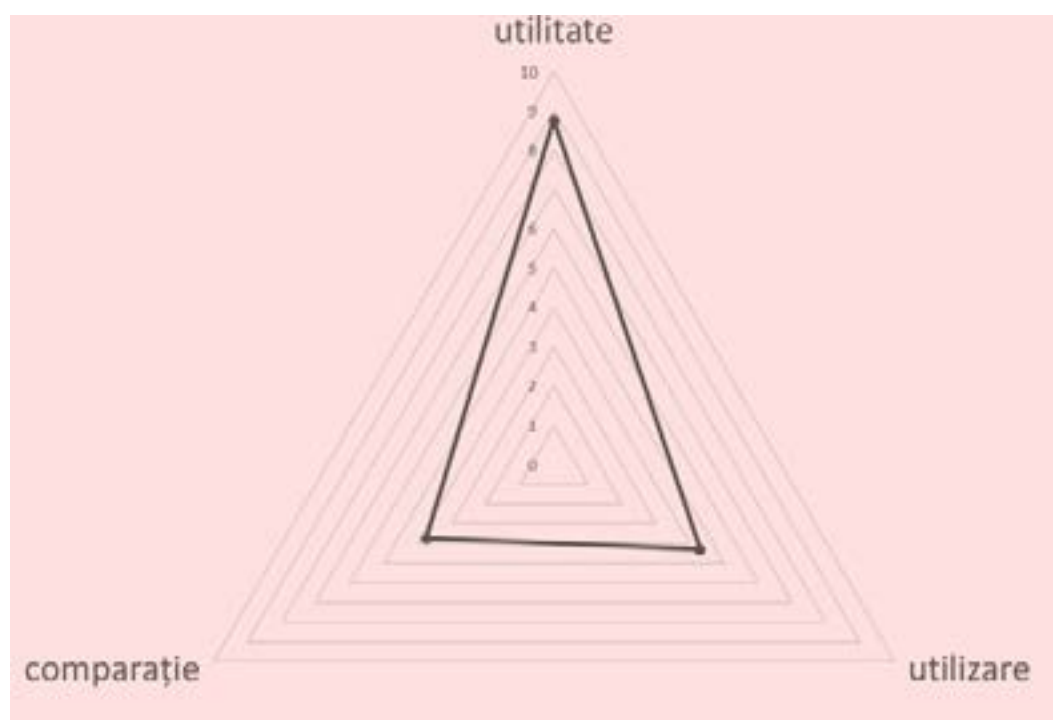

Figura 5. Opinii despre instrumentul fondurilor europene: medii ale opiniilor exprimate

Utilitate: Pe o scala de la 1 la 10, unde 1 înseamnă “foarte puțin utile”, iar 10 înseamnă “foarte utile”, Dvs. cat de utile considerați ca sunt fondurile europene pentru dezvoltarea economica a României?

Utilizare: Pe o scala de la 1 la 10, unde 1 înseamnă “foarte prost folosite”, iar 10 înseamnă “foarte bine folosite”, Dvs. cat de bine folosite considerați ca sunt fondurile europene pentru dezvoltarea economica a României?

Comparație: Pe o scala de la 1 la 10, unde 1 înseamnă “mult mai prost”, iar 10 înseamnă “mult mai bine”, Dvs. cat de bine utilizate considerați ca sunt fondurile europene, comparativ cu țările din Europa Centrala si de Est, cum ar fi Polonia, Ungaria, Cehia?

⁶ Cifrele raportate în acest paragraf sunt bazate pe itemii descriși în Figura 5

BAROMETRU DE OPINIE ÎN DOMENIUL DEZVOLTARE

Dintre cei care au opinii, majoritatea evaluează drept utile fondurile europene, dar cei mai mulți cred că ele nu sunt utilizate adecvat, atât în termeni absoluți, cât și în comparație cu țările din jur.

Analiza asocierilor opiniilor despre fondurile europene cu alte variabile, relevă puncte de plecare în posibile campanii de promovare a cunoașterii despre acestea :

- imaginea pozitivă despre utilitatea fondurilor europene este mai ales la cei care au studii medii și superioare, în mediul rural, la femei, la cei cu încredere mare în instituții, la persoanele care se consideră mai degrabă bogate, la cei care vin din familii mai numeroase, la cei care nu au membri de gospodărie în străinătate, și la cei care sunt mai săraci din punct de vedere al averii acumulate;
- încrederea în instituții, a fi femeie și autoetichetarea spre bogăție sunt elementele cheie care cresc frecvența opiniilor pozitive despre utilizarea fondurilor europene. În schimb, a crede că țara merge într-o direcție greșită și a urmări știri pe Internet scad propensiunea de a evalua pozitiv utilizarea fondurilor europene;
- satisfacția cu viața, încrederea în instituții, autoetichetarea ca bogat și a fi femeie cresc probabilitatea de a declara că utilizarea fondurilor europene este mai bună în România decât în țările din jur.

Este important de observat din nou, că și această evaluare a utilizării și utilității fondurilor europene este dependentă de accesul la cunoaștere, de autoevaluarea situației personale, de starea de dependență și de încrederea generalizată în sistemul instituțional.

7.2 Datoria publică

Cifrele din **Tabelul 3** sugerează în primul rând relevanța publică redusă a discuției despre datoria publică. O treime dintre respondenți nu pot aprecia dacă datoria publică a scăzut sau a crescut, iar dintre cei ce au o opinie, o parte nu poate spune dacă acest lucru este bun sau rău. În plus, dintre cei ce cred că datoria publică a scăzut, mai bine de jumătate consideră scăderea drept un lucru rău sau foarte rău. Adunați, vorbim despre mai mult de o treime dintre cei chestionați fără o opinie clară despre subiectul în cauză.

Studiul de față nu are cum să testeze cauzele absenței opiniei despre acest subiect. Ele pot să rezide în lipsa de informare, în lipsa de interes, în lipsa de cunoaștere pentru a înțelege tema. Cel mai probabil este o combinație a acestora. În absența interesului față de subiect, în absența opiniilor publicului despre tematica respectivă, dezbaterile politice din jurul datoriei publice va fi una lipsită de consecințe electorale directe. Indiferent de opiniile formulate de putere și opoziție sau de discuțiile de la nivelul societății civile sau din mediul academic și de afaceri, tema nu va ajunge ca atare la electori. Cel mai probabil și mass-media se constituie ca parte a aceleiași cunoașteri limitate asupra temei.

BAROMETRU DE OPINIE ÎN DOMENIUL DEZVOLTARE

Q23. Din câte știți Dvs, datoria publică a României a crescut, a scăzut sau a rămas la fel fata de anii anteriori?		acesta este un lucru...					
		Foarte rău	Destul de rău	Destul de bun	Foarte bun	nu are opinie	Total
A scăzut foarte mult	1%	23%	28%	23%	18%	8%	100%
A scăzut într-o oarecare măsură	8%	2%	51%	38%	3%	6%	100%
A rămas aproximativ la fel	8%	6%	43%	29%	1%	21%	100%
A crescut într-o oarecare măsură	40%	14%	70%	9%	1%	6%	100%
A crescut foarte mult	13%	58%	34%	5%	1%	1%	100%
(Nu citi!) NS/NR	30%						

„(Nu citi!)” constituie o indicație că varianta corespunzătoare de răspuns a fost notată doar dacă respondentul a menționat spontan.

Tabelul 3. Opinii despre datoria publică: reprezentări asupra dinamicii acesteia

Comparația cu alte țări UE subliniază lipsa de informație despre datoria publică (Tabelul 4). Peste jumătate dintre respondenți nu pot da un răspuns la întrebările ilustrate în tabel. Printre cei ce dau răspunsuri, pare a persista confuzia, astfel încât indiferent de răspuns, comparația face ca poziția României să fie mai degrabă rea sau foarte rea.

Q25. Din câte știți Dvs, datoria publică a României, drept pondere în PIB, este mai mare, mai mică sau la fel fata de alte țări din Uniunea Europeană?		acesta este un lucru...					
		Foarte rău	Destul de rău	Destul de bun	Foarte bun	nu are opinie	Total
Mult mai mică	2%	18%	58%	13%	8%	3%	100%
Ceva mai mică	16%	4%	49%	37%	5%	5%	100%
Aproximativ la fel	4%	6%	25%	47%	1%	21%	100%
Ceva mai mare	21%	17%	68%	6%	1%	7%	100%
Mult mai mare ca pondere	3%	80%	14%	0%	2%	3%	100%
(Nu citi!) NS/NR	54%						

„(Nu citi!)” constituie o indicație că varianta corespunzătoare de răspuns a fost notată doar dacă respondentul a menționat spontan.

Tabelul 4. Opinii despre datoria publică: comparația cu UE

Rămânem astfel într-o zonă a politicilor publice care este obscură pentru publicul larg. Interesul guvernării ar fi ca populația să poată înțelege astfel de aspecte elementare ale structurării și conducerii societății. Educația școlară nu pare a fi dus la o astfel de înțelegere. Politici dedicate pot fi proiectate cu scopul unei implicări mai puternice a cetățenilor în procesul guvernării.

7.3 Opinii despre mediul rural

Unul dintre miturile persistente în România este cel al ruralității și avantajului agrar al țării. Adesea se vorbește în media și în spațiul public despre calitatea [pozitivă] a produselor agricole românești, iar o tradiție rurală pare a legitima această poziționare. Lucrările a din literatura gri fac adesea distincția între rural și urban, ca element esențial al oricărei analize de țară. Se uită însă frecvent că o astfel de distincție este operată de cele mai multe ori pe baze pur administrative, și nu plecând de la realități sociale. Rural-urban este la noi o simplă răstălmăcire a împărțirii teritoriului în unități administrativ-teritoriale, adică în municipii, orașe și comune.

Rezidența actuală	mutat în rural		Lucrat în rural		afacere	
	Rural	Urban	Rural	Urban	Rural	Urban
Cu siguranță NU	17%	36%	26%	41%	30%	38%
Probabil NU	10%	17%	8%	15%	8%	14%
Probabil DA	22%	23%	19%	17%	16%	18%
Cu siguranță DA	34%	15%	22%	10%	26%	16%
(Nu citil) NS/NR/nu e cazul	17%	10%	25%	16%	3%	1%
Total	100%	100%	100%	100%	10%	12%

Tabelul 5. Opinii despre mediul rural

Q16. Dacă ati putea lua maine o decizie în aceasta privință, v-ati muta în mediul rural din România?

Q16B. Dacă nu ati locui, v-ati muta în mediul rural?

Q17. Dacă ati putea lua maine o decizie în aceasta privință, v-ati angaja cu locul de munca în mediul rural din România?

Q17B. Dacă nu ati lucra, v-ati angaja în mediul rural?

Q18. Dacă ati putea lua maine o decizie în aceasta privință, ati deschide o afacere în mediul rural din România?

Q18B. Dacă nu ati avea, ati deschide o afacere în mediul rural?

Chiar și așa, prin prezența frecventă în spațiul public a dezbaterii despre rural și revigorarea sa, este important să urmărim și opiniile despre politicile de dezvoltare a ruralului. Respondenții au fost chestionați asupra probabilității de a se stabili în mediul rural (primul grup de coloane din Tabelul 5), de a lucra în rural, sau de a deschide o afacere în mediul rural.

Atractivitatea ruralului rămâne mică pentru cei din mediul urban și medie pentru cei din rural. Cu alte cuvinte, în ciuda valului de revenire în mediul rural înregistrat după anii 1990 (un val însă predominant rezidențial, nu legat de lucrul în rural), ruralul rămâne o alternativă pe care destul de puțini o iau în calcul.

Analiza atractivității ruralului, pe toate cele trei dimensiuni incluse în tabel, relevă faptul că practic nu există diferențieri între respondenți. Doar pentru cei care deja locuiesc în rural crește probabilitatea de a prefera locuirea, lucrul, sau afacerile în mediul rural.

Aceasta înseamnă că o politică de revigorare a acceptării ruralului ca alternativă de viață, ar avea nevoie de un program de popularizare destul de îndelungat și de un portofoliu convingător de programe care să înfăptuiască politica în cauză.

7.4 Trecerea la moneda EURO

O majoritate covârșitoare, de 80% dintre respondenți, crede că România nu este pregătită de trecerea la moneda Euro. Doar 13% dintre cei chestionați au oferit răspunsuri pozitive la întrebarea ilustrată în **Figura 6**.

Figura 6. Opinii despre trecerea la moneda EURO

Țintele inițiale de la aderarea la UE prevedeau adoptarea monezii europene în 2015. Guvernul Ciolos a pregătit apoi renunțarea la 2019 ca țintă de adoptare a EURO⁸. Congresul PSD din primăvara lui 2018 avea să fixeze ca țintă programatică a celui mai mare partid anul 2024 pentru înlocuirea leului cu Euro⁹.

O astfel de amânare continuă creează însă premisele lipsei de interes față de moneda unică și vin pe fondul neîncrederii în perspectiva respectivă (cea a adoptării monedei europene în locul leului), de aici probabil și răspunsurile surprinse în **Figura 6**.

Scepticismul este același în rândul mai tuturor categoriilor de status social, după cum o indică lipsa de variație între aceste categorii¹⁰.

⁸ <https://www.profit.ro/stiri/economie/exclusiv-romania-renunta-oficial-la-2019-ca-termen-pentru-adoptarea-euro-noul-calendrar-cade-in-sarcina-viitorului-guvern-15438352>

⁹ <http://www.mediafax.ro/politic/adoptarea-monedei-euro-pana-in-2024-votata-in-congresul-psd-dragnea-un-pas-obligatoriu-pentru-ca-romania-sa-poata-sta-la-masa-bogatilor-17056976>

¹⁰ Am investigat situația prin modele de regresie tip ordinal logit. Efectele semnificative statistic sunt foarte puține și foarte mici, ceea ce face ca semnificația lor practică să fie cel mult redusă.

8. Privind dinspre prezent spre viitor

Este interesant de observat că prioritățile de dezvoltare economică ale respondenților merg în bună măsură către sectoarele blamate adesea în discursul public pentru a nu genera creștere: cumulat, sănătatea, educația și cercetarea, atrag atenția pentru 38% dintre respondenți. Sectorul social deține astfel majoritatea relativă în preferințele de alocare menționate de respondenți. Este însă adevărat că un astfel de răspuns este unul rațional: într-un stat ce nu deține controlul asupra economiei (care este predominant privată), majoritatea cheltuielilor publice se vor îndrepta spre sectoarele în care se realizează redistribuția.

Dintr-o altă perspectivă, agricultura (18%) și industria (11%) atrag și ele aproape o treime din respondenți în ce privește prioritizarea resurselor de investit pentru a stimula dezvoltarea economică.

Zonele definite de răspunsurile din **Figura 7** constituie principalele direcții de acțiune legitimate de reprezentările populare. Politicile de dezvoltare care vor aborda domeniile care atrag mai multe opinii favorabile, vor fi mai ușor de implementat. Orientarea spre sectoare diferite necesită pregătirea prealabilă prin campanii de comunicare și dezbateri publice.

Dacă ați fi factor de decizie, în ce sector ați investi prioritar pentru a stimula dezvoltarea economică a țării?

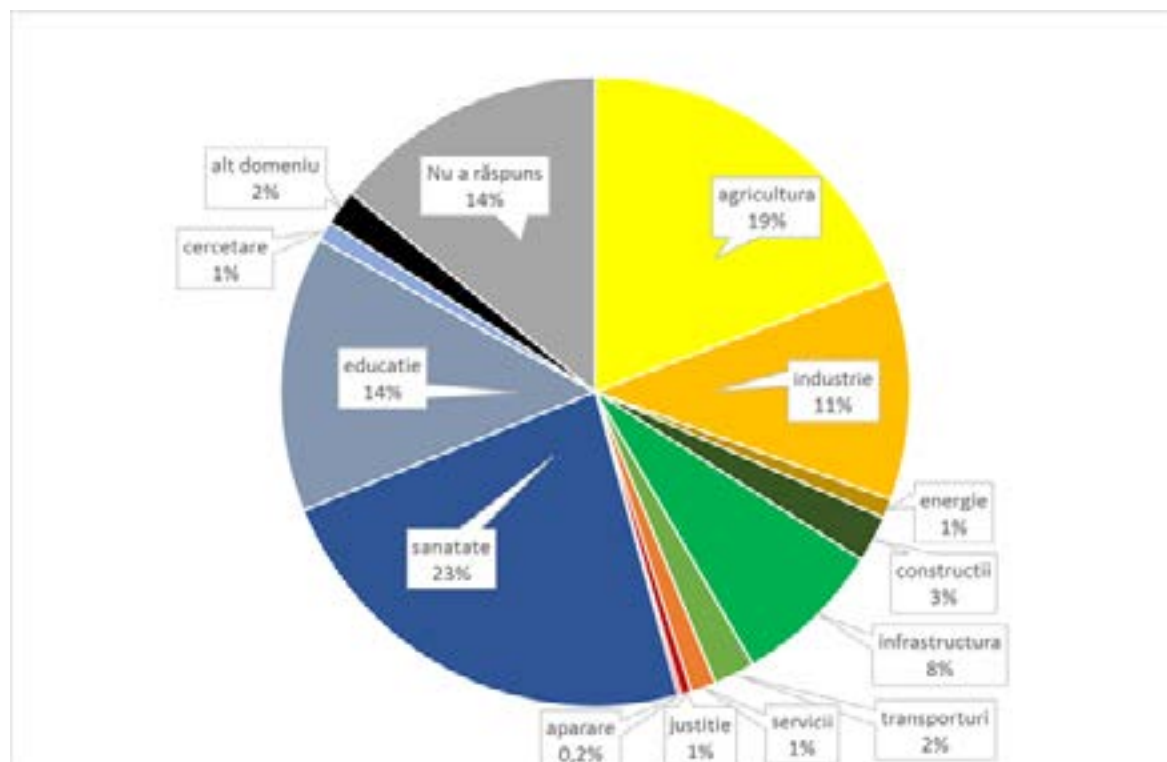

Figura 7. Reprezentări privind prioritizarea nevoilor de dezvoltare economică

9. Capital social: încrederea în oameni

Și acest sondaj confirmă o realitate cunoscută: românii au extrem de puțină încredere în oameni în comparație cu alți europeni. Încrederea generalizată constituie însă una dintre resursele fundamentale pentru a genera proiecte colective, sustenabile (Coleman, 1990; Putnam et al, 1993). În România însă, doar o zecime dintre oameni au încredere în ceilalți. Cifra se menține în această zonă de la începutul tranziției (Voicu, 2010).

Educația superioară, satisfacția cu viața, posesia de bunuri materiale sunt factorii asociați cu încredere mai ridicată.

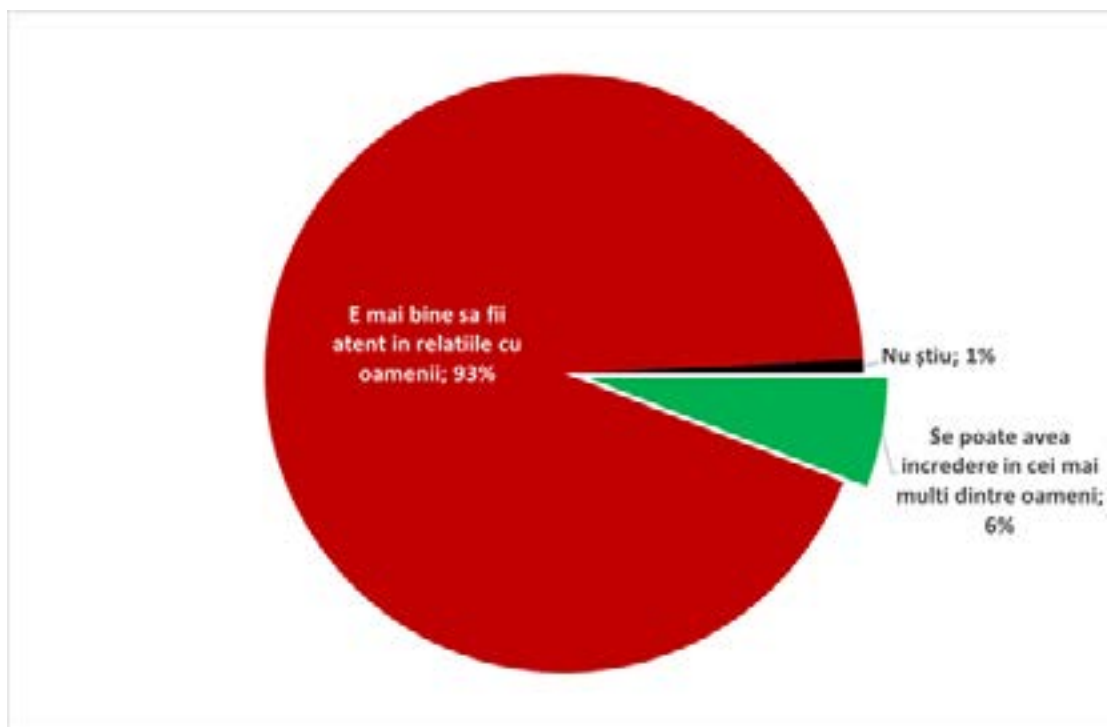

Figura 8. Încrederea în oameni

10. Concluzii

Imaginea de ansamblu asupra dezvoltării se dovedește a fi una compusă din două elemente importante: pe de o parte este lipsa de opinie, derivată fie din necunoaștere, fie din dezinteres. Indiferent de cauză, faptul că pentru majoritatea temelor testate măcar o treime nu poate exprima o opinie clară se constituie într-un risc important: În absența opiniilor, dezbaterea publică este practic imposibilă, implementarea politicilor și programelor riscă a fi parțială, iar populația nu poate constitui un element de control pentru executiv, penalizând eventualele derapaje (pentru că fie nu este interesată de temă, fie nu o înțelege).

Al doilea element care iese în relief este nemulțumirea. Atunci când sunt exprimate opinii, acestea sunt predominant negative și sau sceptice. Comparăția cu alte țări este mereu defavorabilă, dar și evaluarea României în sine atrage majorități critice și extrem de critice. Atitudinile de nemulțumire sunt mai pregnante la cei mai educați, la cei cu rude emigrate, la cei din orașe mari. Cu alte cuvinte, accesul la cunoaștere crește starea de nemulțumire. Ca în orice altă societate, satisfacția cu starea țării este filtrată și prin intermediul stării personale: cei mulțumiți cu propria situație tind să evalueze un pic mai optimist și starea țării. Rămâne însă o evaluare preponderent negativă a oricărei politici de dezvoltare.

Raportul de față a subliniat și persistența nivelurilor reduse ale uneia dintre resursele dezvoltării: încrederea în oameni. Aceasta este strâns corelată cu încrederea redusă în sistemul instituțional, descrisă într-un raport anterior al Barometrelor Stării Națiunii. Iar încrederea în instituții este la rândul ei parte a imaginii negative a politicilor pentru dezvoltare.

Adăugând nivelul redus al capitalului uman și al resurselor financiare, România se plasează într-o situație a penuriei, în care reprezentările negative pot constitui un risc ridicat și o barieră în calea atragerii forței de muncă și businessului și a legitimării programelor de dezvoltare. O strategie de consolidare a încrederii în instituții, de investire în educație și de popularizare a discuției despre dezvoltare pare a fi necesară.

11. Referințe

- Becker, G. S. (1994). Human capital revisited. In *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education* (3rd Edition) (pp. 15-28). University of Chicago Press.
- Coleman, J. (1990). *Foundations of social theory*. Cambridge, MA: Belknap.
- Grove, K., & Pugh, J. (2015). *Assemblage thinking and participatory development: Potentiality, ethics, biopolitics*. *Geography Compass*, 9(1), 1-13.
- Helliwell, J., Layard, R., & Sachs, J. (2017). *World Happiness Report 2017*. New York, NY (USA): Sustainable Development Solutions Network.
- Hopwood, B., Mellor, M., & O'Brien, G. (2005). *Sustainable development: mapping different approaches*. *Sustainable development*, 13(1), 38-52.
- Inkeles, A. (1969). *Making men modern: On the causes and consequences of individual change in six developing countries*. *American journal of sociology*, 75(2), 208-225.
- Midgley, J. (1995). *Social Development. The Developmental Perspective in Social Welfare*, Sage.
- Parsons, T. (1964) *Societies: Comparative and Evolutionary Perspectives*, Englewood: Prentice-Hall.
- Pieterse, J. N. (2010). *Development theory*. Sage.
- Putnam, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1994). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton university press.
- Rostow, W.W. (1990 [1960]). *The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto, 3rd Edition*, Cambridge University Press.
- So, A. Y. (1990) – *Social Change and Development. Modernization, Dependency and World System Theories*, Sage Library of Social Research 178, Newbury Park · Londra · New Delhi
- Tufis, C. D. (2012). *Learning Democracy and Market Economy in Post-Communist Romania*. Iași: Institutul European.
- UNDP (United Nations Development Program) (1990). *Human Development Report 1990*, UNDP
- Voicu, B. (2001) *Dezvoltare socială*, pp. 258-275 în Luana M. Pop, coord. Dicționar de Politici Sociale, București: Expert.
- Voicu, B. (2010). *Capital social în România începutului de Mileniu: Drumet în țara celor fără de prieteni*, Iași: Lumen.
- Voicu, B., & Tufiș, C. D. (2017). *Migrating trust: contextual determinants of international migrants' confidence in political institutions*. *European Political Science Review*, 9(3), 351-373.
- Weber, M. (1978 [1922]) *Economy and Society*, University of California Press.

WWW.STAREA-NATIUNII.RO

INFO@STAREA-NATIUNII.RO